

गीता-परित्याग

डॉ. जयंत नारळीकर आंतरराष्ट्रीय ख्यातीचे वैज्ञानिक आहेत हे सान्यांनाच माहित आहे. ते एक चांगले लेखक-लघुकथा लेखक आहेत, मराठी भाषेवर व शैलीवर त्यांचा चांगला अधिकार आहे हे चोखंदळ वाचकांना ठाऊक असेल. पण डॉ. जयन्त नारळीकरांचा संस्कृतचाही व्यासंग फार चांगला असून या भाषेतूनसुद्धा ते सहज प्रभावी शैलीत रचना करू शकतात हे त्यांच्याशी ज्यांचा जवळून संबंध आला आहे त्यांनाच माहित असेल.

महाकवि कालिदास, त्याचे रघुवंश महाकाव्य व त्यांतीलही काव्यरसानं ओथंबणारा सीता त्यागाचा प्रसंग संस्कृत साहित्याशी परिचित असलेल्या कुठल्याही वाचकाला आठवत असेल.

डॉ. जयन्त नारळीकरांनी याच धर्तीवर (थोडेफार विडंबनात्मक म्हणा) "गीता त्यागावर" (गीता त्यांची स्वतःची मुलगी) कांही श्लोक रचले असून रसिक वाचकांच्या आनंदास्वादाकरिता हे आठ श्लोक खाली देत आहोत.

रघुवंशाच्या १४ व्या सर्गातील 'सीता परित्याग' त्या प्रसंगावरील श्लोकांचे विडंबन करून आठ श्लोक मी १९७१ साली रचले होते ते खाली देत आहे. थोडक्यात संदर्भ असा :

माझी नऊ महिन्याची कन्या गीता आपल्या आई-बाबांबरोबर काही आठवड्यासाठी केंब्रिजहून भारतात आली होती. पुण्यात आजोळी असताना एकदा तिला झोपवून काही कामे उरकण्याच्या उद्देशाने तिच्या आईने (सौ. मंगला) तिला तिच्या 'बेबीकॉट' मध्ये निजवून तिच्यावर लक्ष ठेवण्याचे काम तिच्या बाबांवर सोपवले. पण गीतेला झोपायचे नव्हते. ती कॉटच्या कठड्याला धरून राहिली आणि तिने जवळच पडलेल्या तिच्या बाबांना उठवले...

गीता तमुत्थाप्य जगाद बाक्यं भो तात जाने/तवात्र दोषः ।
यदुत्तमार्धन^१ नियोजितः सन् मामत्र त्यक्तुं परवानसि त्वम् ॥१॥

वाच्या त्वया मद्बचनात्स्वभार्या न स्वप्तुकामामथ मां सुमातः ।
जानन्त्यपि स्वार्थवशादहासीः श्रुतस्य किं त्वत्सदृशं कुलस्य ॥२॥

मातुः प्रजानां परिपालनं यत्स एव धर्मो मनुना प्रणीतः ।
निर्वासिताप्येव मथस्त्वयाऽहं अंके स्वकीये पुनरेव नीया ॥३॥

तथेति तस्याः प्रतिगृह्य वाचं ताते तदा दृष्टिपथं व्यतीते ।
सा मुक्तकंठं व्यसनातिभारात् चक्रंद विग्ना कुररीव भूयः ॥४॥

तामन्वगच्छद्ब्रुदितं निशम्य पितामही^२ कार्यशते विलग्ना ।
गीताश्रुनेत्रावरणं प्रमृज्य आश्वासयती पुनरित्युवाच ॥५॥

सुशोभितायामपि तीक्ष्णबुद्ध्या गुणैश्चतैस्तैर्विनयप्रधानैः ।
त्वां प्रत्यकस्मात्कलुषं गतायां ममास्ति मन्युः^३ अनिलानुजायाम् ॥६॥

क्रीडापदार्थंबहुलैः समृद्धे कक्षेतु मे वीतभया वसास्मिन् ।
सुमंडिते बालरथे^४ चरित्वा संपत्स्यते ते मनसः प्रसादः ॥७॥

पुष्पं फलं चार्तवमाहरंत्यो बीजं च बालियमकृष्टरोही ।
विनोदयिष्यंति नवाभिषंगां^५ उदारवाक्पार्वतिकन्यकास्त्वाम् ॥८॥

-जयंत नारळीकर

टीपा- १ उत्तमार्ध : Better Half

२ पितामही : सौ. सुमती नारळीकर

३ अनिलानुजा : सौ. मंगला

४ बालरथ : Baby-walker (पांगुळगाड्याचा प्रकार)

५ पार्वतिकन्यका : मोलकरीण पाख्वाईच्या मुली.

ऑगस्ट-७८

धर्म-५

२१